

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niepodleglosc/75737,Mile-miasto-zdobyte.html>



Defilada jednostek polskich w Wilnie na pl. Katedralnym po opanowaniu miasta, kwiecień 1919 r. Fot. NAC

ARTYKUŁ

Miłe miasto zdobyte

OKRES HISTORYCZNY

(1918-1922) Odrodzenie Niepodległej

Autor: ADAM STEFAN LEWANDOWSKI 30.10.2020

Dnia 19 kwietnia roku 1919 oddziały polskie – w „najśmielszej z naszych operacji wojennych” – wyparły z Wilna oddziały sowieckie, przywracając Rzeczypospolitej stolicę Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Miasto – symbol naszej wielkiej kultury i państwowej ongiś potęgi. Dynastia Jagiellonów, co nad wieżyczkami Krakowa i wieżami Wilna potężnie niegdyś panowała. Wilno Stefana Batorego, co uniwersytet zakładał i mieczem nowe granice wybijał. Wielcy poeci i wieszczowie, co naród pieścili słowem i w czar zakuwanyimi słowami życie narodowi dawali.

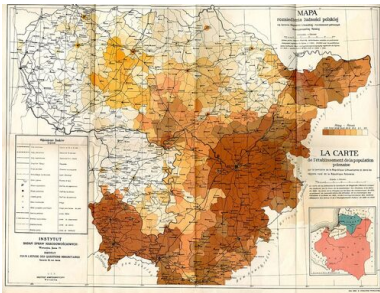
Tak wspominał Wilno Józef Piłsudski, dzięki któremu znalazło się ono w granicach odradzającego się Państwa Polskiego.

Szczególna miłość

Marszałek szczególnie umiłował sobie Wilno z kilku względów. W mieście tym uczył się i dorastał, zamieszkując w nim po niefortunnym pożarze majątku w Zułowie, w którym się urodził. Po równie niespodziewanym aresztowaniu i zesłaniu na Syberię, Ziuk powrócił do Wilna, gdzie rozpoczął w 1893 roku pracę na rzecz odzyskania przez Polskę Niepodległości, w ramach powstającej właśnie Polskiej Partii Socjalistycznej.

Na początku stycznia 1919 roku – po wycofaniu się wojsk niemieckich – Wilno znalazło się w polskich rękach. W połowie miesiąca ochotnicze jednostki polskie nie wytrzymały naporu sił bolszewickich i opuściły miasto. Szczęśliwą datą było wyzwolenie miasta spod jarzma komunistycznego, czyli Wielkanoc roku 1919.

Walka o restytucję Rzeczypospolitej przybierała różne formy i odbywała się swoistymi etapami, które – poprzez Związek Strzelecki, I Kompanię Kadrową, Legiony – zakończyły się dopiero w marcu 1921 roku podpisaniem traktatu w Rydze, kończącym wojnę z bolszewikami. Podczas wojny polsko-bolszewickiej Wilno zmieniało gospodarzy niejednokrotnie. Na początku stycznia 1919 roku – po wycofaniu się wojsk niemieckich – znalazło się w polskich rękach. W połowie miesiąca ochotnicze jednostki polskie nie wytrzymały naporu sił bolszewickich i opuściły miasto. Szczęśliwą datą było wyzwolenie miasta spod jarzma komunistycznego, czyli Wielkanoc roku 1919.



Mapa rozszedlenia ludności polskiej na terenie Litwy na podstawie wyborów do parlamentu Litwy w 1923 r., spisu ludności w 1921 r. i wyborów do Sejmu w 1922 r. Instytut Badań Spraw Narodowościowych, 1929 r.

19 kwietnia 1919 roku

Rozkaz Naczelnego Wodza, który do tego doprowadził, został wydany 2 kwietnia 1919 roku. Wielu doświadczonych dowódców uznawało ten plan za szalony lub co najmniej nierealny. Józef Piłsudski postanowił jednak zdać się na swoich zaufanych i – jak się później okazało – skutecznych żołnierzy w postaci Edwarda Śmigłego-Rydza oraz Władysława Belinę-Prażmowskiego. Naczelnik Państwa nie zawiódł się.

Decyzja o tej „najśmielszej z naszych operacji wojennych”, jak podsumował bitwę Piłsudski, nie wzięła się wyłącznie z osobistego przywiązania Naczelnika do Wilna. Duży wpływ miała na to także sytuacja polityczna na wschodzie, gdzie ważyły się losy cywilizacji europejskiej.

16 kwietnia, po uprzedniej defiladzie, ruszyła ofensywa kierowana osobiście przez Piłsudskiego, z kawalerią mjr. Beliny-Prażmowskiego na czele. Następnego dnia po ciężkich walkach zajęto Lidę, a 18 kwietnia rozpoczęła się bitwa o Baranowicze, bronione przez żołnierzy chińskiego pochodzenia oraz rosyjskich marynarzy. Nadszedł w końcu przełomowy dzień 19 kwietnia, kiedy to oddziały Beliny weszły do Wilna i szybkim manewrem zdobyły dworzec kolejowy. Początkowo zaskoczone pułki sowieckie odskoczyły, ale po krótkim czasie zorganizowały się i przeszły do kontruderzenia. Polska kawaleria dzielnie odpierała ataki, a do pomocy włączyła się ludność cywilna, która początkowo zaopatrywała żołnierzy w żywność (podobno dzielono się nawet wielkanocnym jajkiem), a następnie sformowała ochotniczy, prawie dwutysięczny oddział. Nieocenioną rolę spełnili w walkach wileńscy kolejarze, którzy blokowali odwrót bolszewickich taborów, a polskiej piechocie pomogli dotrzeć do centrum miasta, tym samym przechylając szalę zwycięstwa na naszą stronę.



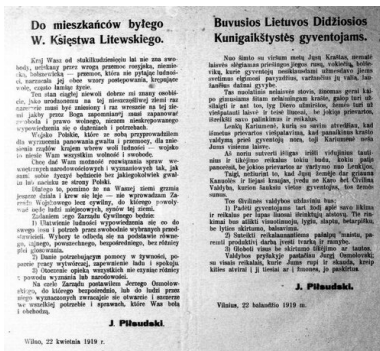
Hołd w Ostrej Bramie po wyzwoleniu Wilna. Wśród rzeszy wiernych pod Ostrą Bramą widoczny Naczelnik Państwa Józef Piłsudski (na pierwszy planie, w środku), 27 kwietnia 1919 r. Fot. NAC

... na tej ziemi ... musi zapanować swoboda...

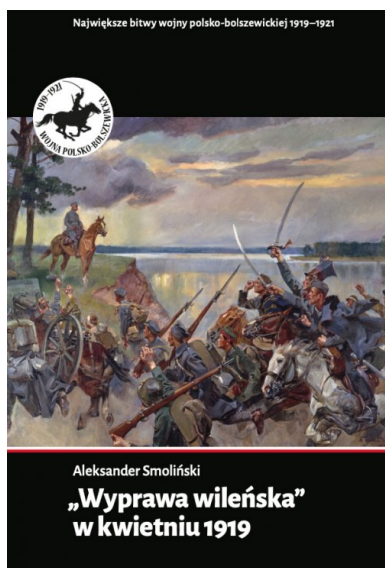
Walki w mieście zakończyły się 21 kwietnia. Dzień później Naczelnny Wódz wydał słynną odezwę do mieszkańców byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego, w której stwierdzał, że

„...na tej ziemi, jakby przez Boga zapomnianej, musi zapanować swoboda... Wojsko polskie niesie wam wszystkim wolność i swobodę. Chcę dać wam możliwość rozwiązania spraw wewnętrznych, narodowościowych i wyznaniowych tak, jak sami sobie tego życzyć będziecie...”.

Decyzja o tej „najśmielszej z naszych operacji wojennych”, jak podsumował bitwę Piłsudski, nie wzięła się wyłącznie z osobistego przywiązania Naczelnika do Wilna. Duży wpływ miała na to także sytuacja polityczna na wschodzie, gdzie ważyły się losy cywilizacji europejskiej. Przyszły Marszałek Polski chciał rozpocząć tym manewrem budowę wielkiej federacji narodów zniewolonych przez Rosję. Misja ta, pomimo wielu zwycięstw, niestety nie udała się i w niedalekiej przyszłości Europa doświadczyła tego konsekwencji.



Dwujęzyczna odezwa Piłsudskiego do mieszkańców b. Wielkiego Księstwa Litewskiego z 22 kwietnia 1919 r. w języku polskim i litewskim (domena publiczna)



Wyprawa wileńska w kwietniu 1919, broszura popularnonaukowa z cyklu *Największe bitwy wojny polsko-bolszewickiej 1919-1921* - do pobrania w Bibliotece Cyfrowej

COFNIJ SIĘ